

Zlí vinaři a dobří stavitelé

Písňe: 650, 25, 312, 579

Vstup: Pl 3,19–24

Čtení: Gn 12,1–4a

Evangelium (a základ kázání): Mk 12,1–12

Poslání: 2K 1,3–5.7

Požehnání: 2Te 2,16n

V textu, určeném podle jedné řady luterských perikop pro 2. postní neděli, se konflikt týkající se vlastnictví stává podobenstvím o vztahu mezi Bohem a člověkem. Vinice je tu obrazem Izraele se vším, co k Izraeli patří: obrazem země, života, spásy. Majitel vinice vznáší nárok na její výnos. Vinařům byla vinice pouze propůjčena, ale oni chtěli svou závislost na jejím majiteli ukončit a nic mu nezaplatit. Aby se jí zmocnili, jednají kriminálně: týrají a vraždí posly a nezdráhají se zabít i právoplatného dědice vinice. Domyslíme-li tento obraz důsledně, pak cílem vinařů nebylo zbít a zabít jenom ty, které k nim pán vinice poslal, nýbrž zbavit se přímo i jeho samého. Podobenství symbolizuje vždy vztah Boha s lidmi, a proto majitelem vinice nemůže být míněn nikdo jiný než Bůh sám. Posluchači tedy v tomto případě měli uši k slyšení – pochopili, že Ježíš je nařkl z šíleného úmyslu zabít Boha. Chtějí ho proto umlčet. Přesto obrazy a podobenství, které Ježíš svým posluchačům vypráví, mají hlubší smysl, než jaký bychom mohli převést na jednoznačný význam – v našem případě tedy: *Chcete zabít Boha*.

Kdo jsou tito lidé, kteří se třesou na dědictví, a byla by jim smrt pána vinice vítaná? To nejsou nějací „ti druzí“, to jsme jistě i my. Ne snad jeden každý/jedna každá, jak tu v tajemné hlubině bytí naší fakulty sedíme, ale jistě naše západní společnost, do které patříme. Boha jsme nezabili přímo, avšak ve jménu své vlastní svobody a autonomie jsme ho nechali pomalu vyprchat. Usoudili jsme, že ho v moderní době už nepotřebujeme, že si vystačíme sami – že tu pro něj už není, nebo spíše nesmí být místo. Dospěli jsme k závěru, že Boha stihl syndrom vyhoření, a proto by měl odstoupit od svého nároku být nadále majitelem vinice našich životů. Ano, i takto lze chápat Boží smrt pro člověka. „Bůh je mrtev, my jsme ho zabili,“ říká ve svém strhujícím textu německý filosof Friedrich Nietzsche. Ne nějací „oni“, „vy“, nýbrž my, my všichni. Onen Pomatený člověk, který u Nietzscheho Boží smrt udiveným návštěvníkům tržnice zvěstuje, přichází právě k těm, kteří vůbec nechápou, jak je něco takového možné: Jaképak zabití Boha? *Vždyť on už tak nějak vyčpěl sám, nebylo potřeba ho zabíjet. Bůh nás nechává chladnými, nikdy jsme v něj nevěřili, tak co máme společného s jeho smrtí?* „Bůh – Gott – je s velkou pravděpodobností český zpěvák. Uvolni se, ten ti nic neudělá,“ vylepovali nedávno rakouští humanističtí ateisté po Vídni. Ovšem Nietzsche nezvěstoval smrt jen Boha, ve kterého se dlouhá staletí věřilo v naší kultuře až příliš samozřejmě, tedy Stvořitele světa a Pána dějin zjeveného v příběhu Ježíše z Nazaretu, nýbrž myslel tím i všechny novověké náhražky Boha, které klademe na jeho místo: rozum, neměnné přírodní zákony, univerzální etiku. A dnes bychom tento seznam mohli rozšířit třeba o neviditelnou ruku trhu, nezbytnost ekonomického růstu či povinnost člověka se bavit, ano i o to „uvolnění se“, které radili ve Vídni – zkrátka o všechno to, co si na nás činí nárok jako nepodmíněná pravda. To vše je po smrti, má-li být

mrtev Bůh. Nechceme-li potom křesťanskou víru spolu s mrtvým Bohem odepsat, s Nietzscheho filosofií si nevystačíme.

Podobenství o zlých vinařích ukazuje násilnickou cestu k dědictví a její ztroskotání. Kvůli dědictví a autonomnímu zacházení s ním se vinaři dopustí vraždy dědice. Takové jednání přiměje pána vinice k odvetě: zabije vinaře a vinici dá do správy jiným. Žádná shovívavost, žádné odpuštění, žádné milosrdenství. Kdyby aspoň oko za oko, zub za zub, ale pán vinice ty vinaře pobije všechny do jednoho. Když evangelista Matouš od Marka toto podobenství přebíral, tak právě toto místo jaksi uhladil: píše, že pán vinice „zlé bez milosti zahubí,“ a ne všechny vinaře bez rozdílu. Matouš připouští, že tu byl třeba jeden dva hodní vinaři, které pán vinice ušetří. Kdo jsou to ti „jiní vinaři“, kterým vinice po zásahu jejího majitele připadne? Řekli jsme si, že vinice je obraz Izraele. Nájemci tak představují vůdčí osobnosti Izraele, snad velekněží, příp. Herodovy dvořany. Právě ti popravili posledního vyslaného služebníka, Jana Křtitele. Těmi „jinými“, kterým má být vinice předána, Ježíš podle všeho myslí své učedníky. Jim přece slíbil, že budou vládnout nad 12 kmeny Izraele. Coby rybáři nebo zemědělci se mají stát novými představiteli vyvoleného lidu. Když staří představitelé lidu selhali, vinice má být předána lidu samotnému a jeho posledním, kteří na vůdcovství nemají nárok, protože přece nepatří ke kněžské vrstvě nebo královské dynastii. A už vůbec nemají žádné pořádné vzdělání. Jejich jedinou kvalifikací je Boží vyvolení. Přesto však předání vlády právě jim má být úplné: je jich 12 stejně jako 12 izraelských kmenů. To jsou ti příkladní „blahoslavení tiší, kteří dostanou zemi za dědictví“. Tiší, kteří váhu svých slov nemohou násobit výší svého společenského postavení. Dědictví, o jehož dosažení jde, nelze dobýt násilím, nýbrž jedině tichostí a pokorou – tedy chudobou ducha.

Slova, která Ježíš svým podobenstvím tehdy pronesl na adresu náboženských a politických špiček Izraele, jsou určena všem: Ježíš tu odhaluje naši připravenost k použití násilí za účelem dosažení našich přání. Je tu zářející asymetrie: násilím můžeme dosáhnout mnohem více než tichostí. Vlastní život si můžeme zničit nebo dokonce vzít, ale nemůžeme si ho dát. Zemi můžeme snadno zplundrovat, ale jen těžko plně obnovit. Vztahy s druhými můžeme snadno zpřetrhat, ale jen těžko znovu navázat. *Sami sebe* zakoušíme jako mnohem účinnější v ničení než v konstruktivním jednání. To je naše tíhnutí k násilí, o kterém Ježíš v podobenství mluví. Pod dědičným hříchem, dnes jedním z nejhůře stravitelných článků křesťanské víry, rozumím na prvním místě právě toto. Jako lidé jsme mimořádně úspěšní v konání špatných věcí a dobré věci vidíme ve spíše horším světle. Jak ukazuje naše podobenství: můžeme a chceme zlikvidovat toho Nejvyššího.

Na podobenství navazují slova Ž 118: „Kámen, který stavitelé zavrhli, se stal kamenem úhelným; Hospodin to učinil a je to podivuhodné v našich očích“ (v. 22n). Člověk je tedy mocný v ničení, Bůh pak v dávání života. Z kamene, který člověk odmítá, Bůh dělá úhelný kámen. Architekti, ani ti evangeličtí, údajně nemají jasno, co že je to ten úhelný kámen. Pravděpodobně se s jeho pomocí nějak vyměřovaly úhly při budování základů nových staveb. Možná sloužil jako pevný kůl, od kterého se napnul provaz a nějakým dřevem nebo něčím takovým na druhém konci provazu se kolem dokola narýsovala kružnice, tedy geometrický základ zamýšlené stavby. Tento kámen tak umožňoval vytvoření přesných úhlů v té kružnici, která se kolem něj obkreslila. Jak máme přesnou kružnici, můžeme vyměřovat další úhly. Takže nějaký kámen se stavitelům nehodil vůbec k ničemu, kdežto Bůh ho určuje za nezbytnou

podmínku přesného vyměření základů stavby. *Své stavby. Člověk ničí, ale Bůh tvoří z ničeho. Člověk zabíjí, Bůh křísí a oživuje.*

Slovem o úhelném kameni Ježíš posluchače přenáší do jiného obrazu. Ze světa zemědělství nás vede do světa architektury. Ten přechod mezi dvěma scénami tvoří Ježíšova řečnická otázka a okamžitá odpověď sobě samému: „Co udělá pán vinice? Přejde, zahubí vinaře a vinici dá jiným“ (v. 9). Avšak v obrazu ze stavby s úhelným kamenem stavitelé nejsou vůbec ohroženi v povolání, natož na životě. To je podstatný stříh mezi těmi dvěma scénami. Stavitelé mohou i nadále stavět. Jiní stavitelé je nenahradí. Coby zlí vinaři byli odmítnuti, cobo dobří stavitelé znovu najati. Kriminálnickou energii vrahů Bůh proměňuje v tvůrčí energii stavitelů. Co ale dostali za dědictví?

Když se vinaři rozhodli odstranit syna, chtěli volně disponovat jeho dědictvím. Už žádná závaznost vůči někomu jinému. Uvažování vinařů je ovšem primitivní natolik, že nás to má trknout: zmínka o množství zbitých a zabitých služebníků majitele vinice zrovna když chce inkasovat její zisk, má mj. naznačit, že majitel vinice nepochybuje o tom, kdo jeho syna zabil. Copak je normální na sebe uvrhnout všechno podezření ze spáchání vraždy milovaného syna a ještě očekávat, že mně jeho otec odkáže svůj majetek? Navíc výnos té vinice musel stát za to – o tom se její majitel sám přesvědčil, když se tolik vyslaných služebníků vrací buďto s nepořízenou nebo vůbec, až nakonec pro zisk z vinice riskuje život milovaného syna.

Proto si znovu položme otázku: Jaké dědictví dostali zlí vinaři? Když zabiju syna-dědice, tak mi za normálních okolností přece nepřipadne majetek otce-majitele – to je další podstatná (a záměrná) nesrovnalost našeho podobenství. Přesto zabitím syna-dědice lidé – tj. zlí vinaři – získali bohaté dědictví. Opravdu podivná „logika“ Božího království! Syn překonává smrt díky moci Boží, která tvoří z ničeho, lidskému ničení navzdory. *Coby zlé vinaře je Bůh zabil, cobo dobrým stavitelům jim dal nový život.* Vinaři získali bohaté dědictví, ano, ale docela jinak, než byli zamýšleli. V samotném textu není řeč o „dobrých“ stavitelích, jako *dobré* je smíme a *máme* vidět právě pro jejich dobré, bohaté dědictví, ne pro jejich osobnostní kvality. Chtěli majetek, se kterým by mohli nakládat po svém. Namísto toho se setkali s životem, který si sami nemůžou dát. Tento život si nelze násilím urvat pro sebe. Lze ho s holýma rukama „jen“ vděčně přijmout. Jejich dědictvím je nakonec Bůh sám cobo moc, která tvoří z ničeho a v každém okamžiku nás obklopuje, ve které „žijeme, pohybujeme se a jsme,“ jak říká Pavel svým aténským posluchačům (Sk 17,28). *Bůh sám je dědictvím.* Ten, po kom vinaři chtějí dědit, se sám stává dědictvím.

„Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti. A jsme-li děti, tedy i dědicové – dědicové Boží, spoludědicové Kristovi; trpíme-li spolu s ním, budeme spolu s ním účastni Boží slávy,“ píše Pavel římským křesťanům (Ř 8,12n). Nejde tu pouze o tělesné utrpení – někdy se tomu tak rozumělo, a proto se křesťané nechávali dobrovolně mučit, aby teprve tím byli „účastni Boží slávy“. Utrpení tu znamená mnohem spíše bolestné prožívání Boží nepřítomnosti. Teprve tehdy, když se nám s Kristem chce zvolat „Bože můj, proč jsi mě opustil,“ se stáváme Božími dědici. Spolu s Kristem vytrpět peklo opuštěnosti od Boha, sestoupit do pekel Boží vzdálenosti, a spolu s ním přijmout věčnou blízkost Boha, který je nám blíže než my sami sobě – tak rozumím Božímu dědictví, které dostáváme. A to zde a nyní. Na Kristově kříži se učíme vidět, že Boží přítomnost není totožná se zjevením Božího majestátu a všemoci, nýbrž

zahrnuje i Boží nepřítomnost. Boží přítomnost a nepřítomnost jsou v pohledu Kristova kříže rodné sestry.

Svámi dvěma obrazy naše podobenství sděluje, že zlí vinaři jsou zavrženi a zabiti, ale coby dobří stavitelé znovu povoláni do života a k práci. Společně stavíme chrám, ve kterém přebývá sám Bůh. Ale na čem konkrétně máme pracovat? Co je náš úkol při správě Božího dědictví? Dychtivost po zisku, která náš svět vyhnala a nadále žene na okraj propasti, se může stát tvůrčí silou. K tomu však musí být odhalena bez příkras. Zlo nacistické Třetí říše se proměnilo ve skutečně budovatelské nadšení v době hospodářského zázraku Německa v 50. a 60. letech. Ničivá síla vinařů byla proměněna v budovatelské nadšení stavitelů. Proč k něčemu podobnému nedošlo u nás v 90. letech a už nikdy k tomu nedojde? Protože jsme nenašli a nenacházíme odvahu ničivou sílu rudých vinařů pojmenovat jako zlo, které se při sametovém zacházení nemůže stát energií stavitelů. Počinání teroristů, které si nepochybně vyžádá ještě mnohé oběti, může být proměněno v tvůrčí sílu. Ale k tomu musí teror drasticky zakusit své ztroskotání. Politická arogance, která se domnívá, že se všechny problémy dají vyřešit násilím, se může stát politickou moudrostí. Ale k tomu si musí bolestně uvědomit své hranice. Zvrácené přemýšlení, které podvod považuje za chytrost a šikovnost, se může stát slušností a poctivostí. Ale k tomu musí zažít katastrofální důsledky, které přináší.

Zlí vinaři se mohou stát dobrými staviteli – ale ne tak, že se jim řekne: „Jste vlastně v jádru dobří,“ nýbrž pouze tak, že se jejich zákeřnost nechá ztroskotat a vzkřísit k novému životu. Zlí vinaři se mohou stát dobrými staviteli. Kde tento zázrak nastane, je při díle Boží stvořiteléská síla, která tvoří z ničeho. To je naše dědictví.

A Boží pokoj, který převyšuje všechn lidský rozum, bude střežit vaše srdce i mysl v Kristu Ježíši. Amen.